

BİTKİ KORUMA BÜLTENİ

Cilt: 24

Eylül-1984

No.: 3

DİYARBAKIR (Karacadağ) 'DA SÜNE (*Eurygaster integriceps* Put.) (Heteroptera-Scutelleridae) 'NİN OVALARA GÖÇ ETTİĞİ DÖNEMDE KIŞLAK BÖCEK FAUNASININ TESPİTİ VE SÜNE İLE DİĞER BAZI TÜRLERİN KIŞLAK YERLERİNDEN ÇIKIŞ VE GÖÇ ETME DAVRANIŞLARI ÜZERİNDE ARAŞTIRMALAR (III.) COLEOPTERA: CHRYSOMELIDAE TÜRLERİ

Niyazi LODOS²

Feyzi ÖNDER³

Ziya ŞİMŞEK⁴

ÖZET

Bu çalışma, 1981-1982 yıllarında Karacadağ'da başlatılan araştırmaların (Lodos et al. 1984 a, b) 3. sünü teşkil etmektedir. Bu araştırmada Lodos et al. (1984 b) da belirtilen yöntemler aynen uygulanarak toplanan böcek örneklerinden yalnızca Chrysomelidae türleri ele alınmıştır. Önceki çalışmalarda bu familyadan yalnızca 3 tür (*Phyllotreta corrugata* Reiche, *Lema melanopa* L., *Chrysomelina chalcites* Germ.) bildirilmişken, bu defa aynı familyaya ait diğer türler ele alınmıştır.

Bu çalışmada Karacadağ'da 1800-1900 metre yükseklikler arasında Nisan ayında karlar üzerinde *Aphthona*, *Chaetocnema*, *Longitarsus* ve *Psylliodes* cinslerine bağlı olarak yakalanan 14 türe yer verilmiştir. Bu türlere ait 1983 yılındaki araştırmalarda toplam 1109 örnek toplanmış olup bunlardan 910'unu, takriben % 82'sini *L. ganglbaueri*, % 8.3'ünü *A. semicyanea melanopeza* ve geriye kalan % 11.7'sini de diğer türlere bağlı örnekler teşkil etmiştir. Yapılan çalışmalara göre *L. ganglbaueri*'nin kışı dağlarda geçirdiği ve dolayısıyla göç edici türlerden olduğu, *A. semicyanea melanopeza*'nın da kışı dağlarda geçirme ihtimali fazla bir tür olarak ortaya çıktığı anlaşılmaktadır.

Bu çalışmada tespit edilen Chrysomelidae türlerinin tam olarak isimleri Liste 1'de, her bir türün çalışma süresince günde toplanan sayıları ise Cetvel 1'de verilmiştir. En çok ve düzenli şekilde yakalanan *L. ganglbaueri* ile *A. semicyanea melanopeza* türlerine ait günlük birey sayılarına göre hazırlanan eğriler Şekil 1'de gösterilmiştir.

1 Yazının Yayın ve Yönetim Kuruluna geliş tarihi: 26.9.1984

2,3 Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Bitki Koruma Bölümü, Prof. Dr., Bornova- İZMİR

4 Bölge Zirai Mücadele Araştırma Enstitüsü Hububat Zararlıları Lab., Uzman - DİYARBAKIR

GİRİŞ

Bu çalışma bundan öncekilerin (Lodos et al.1984 a,b) bir bölümünü teşkil etmektedir. Chrysomelidae türlerinin teşhislerini dışarıda yaptırmak mecburiyeti olduğundan ve bunun sonuçlarının da ne zaman alınacağı bilinmediğinden, bu türlerle ilgili bilgiler bundan önceki çalışma (Lodos et al.1984 b)'nin içine dahil edilmesi mümkün olamamıştı. Ancak teşhis edilmek üzere gönderilen örneklerin isimlendirme sonuçları Ekim 1984 tarihinde elimize ulaştığı, sayım sonuçları da ilgi çekici bir durum gösterdiğinden ve aynı zamanda da bu bilgiler önceki çalışmalarını tamamlayıcı nitelikte olduğu için, Chrysomelidae türleriyle ilgili bu araştırmayı ayrı bir makale halinde sunmak mecburiyeti hasıl olmuştur. Bu yazıyı hazırlamakla 1983 yılında Karacadağ'da Nisan ayında kar üzerinde böcek toplamaya ilgili araştırmalar da böylece tamamlanmış bulunmaktadır. Bu şekilde bundan önceki çalışmada saptanan 76 türe 14 daha ilave etmekle toplam 90 tür saptanmış olmaktadır ki bu sayı, yapılan bu çalışmanın önemini ortaya koymaktadır.

Bu çalışma, önceki çalışmanın bir bölümünü oluşturduğu için burada materyal ve metot bölümüne tekrar yer verilmemiştir. Bununla beraber bu bölüm hakkında fikir edirmek isteyenler, önceki çalışmaya (Lodos et al., l.c.) müracaat edebilirler.

Bu çalışmada yer alan türlerin teşhisleri Dr. J. Kral tarafından yapılmıştır. Ne var ki teşhis edilen örneklerin elimize geçmesinin hemen akabinde, maalesef bu değerli bilim adamının ölmüş olduğunu da öğrenmiş bulunmaktayız. Bu bakımdan Dr. Kral'a bizlere yaptığı değerli yardımlarından ötürü teşekkürlerimizi surmayı bir borç bilirken, kendisinin zamansız ölümünün üzüntüsü içinde olmak gibi talihsiz bir olayın sarsıntısına maruz kaldığımızı da arz ederiz.

ARAŞTIRMA SONUÇLARI VE TARTIŞMA

Bu çalışmada önceki yayında bildirilen *Ch. cholcites*, *L. melanopa* ve *Ph. corrugata* türleri hariç, Chrysomelidae familyasına bağlı toplam 14 tür saptanmıştır. Dr. Kral'dan alınan 9 Temmuz 1984 tarihli son mektuba göre, Karacadağ'da toplanan örnekler arasında *Longitarsus* ve *Psylliodes* cinslerine bağlı Dünya için yeni 2 tür daha bulunmaktadır. Ancak bu türlerin kimin tarafından ve ne zaman tanımlarının yapılacağı bilinmemektedir. Bu çalışmada saptanan 14 türün isimleri Liste 1'de verilmiştir.

Liste 1. Diyarbakır (Karacadağ)'da 1-26 Nisan 1983 tarihleri arasında kar üzerinden toplanan Chrysomelidae türleri

- Aphthona flaviceps* All., 1859
- A. franzi* Hkt., 1944
- A. gracilis* Fald., 1837
- A. semicyanea melanopeza* Jacob., 1900-1901

Eylül 1984

Chaetocnema montenegrina Hkt., 1912
Longitarsus albineus Foudr., 1960
L. anchusae Payk., 1799
L. dichrous Khnz., 1962
L. fallax Weise, 1888
L. ganglbaueri Hkt., 1912
L. lycopi (Foudr.), 1860
L. parvulus (Payk.), 1799
Psylliodes hyoscyami (L.), 1758
P. sophiae Hkt., 1914

Yukarıdaki listede görülen *A. flaviceps*'in Rusya'da Keten (*Linum usitatissimum*)'da ara sıra zarar yaptığı bilinmektedir. *A. semicyanea* All.'nin konukçusu Morsüsen (*Iris germanica*) dir. Ancak şimdiye kadar yalnızca Kafkasya'da bulunduğu bilinen *A. semicyanea melanopeza*'nın konukçusu hakkında kesin bilgi bulunmamaktadır. *L. albineus*'un önemli konukçusu Bambulotu (*Heliotropium europaeum*) dur. *L. dichrous* Kafkasya'ya özgü bir tür olup Türkiye için yeni bir türdür ve ilk defa bu çalışma ile terra typica haricinde bir yerde bulunduğu saptanmıştır. *L. lycopi*, Nane (*Mentha*) zararlısıdır. *L. parvulus*'un ise Avrupa'da keten bitkisinin önemli bir zararlısı olduğu bilinmektedir. Türkiye'de zararlı olduğuna ait kayıt bulunmamaktadır. *Psylliodes hyoscyami*'nin konukçuları Solanaceae familyası türleri ve özellikle Güzel Avratotu (*Atropa belladonna*) ile Banotu (*Hyoscyamus niger*)'dur. Diğer türlerin ekonomik önemleri yoktur.

Cetvel 1'de, 1983 yılı Nisan ayında karlar üzerinde günlük toplanan Chrysomelidae türlerine ait birey sayıları görülmektedir. Toplanan toplam 1109 örnekten % 82'si *L. ganglbaueri*, % 8.3'ü *A. semicyanea melanopeza*, % 1.6'sı *A. flaviceps* ve % 1.2'sinin de *L. dichrous* olduğu ve geriye kalan % 6.8'inin de diğer 10 türe bağlı örneklerin teşkil ettiği yapılan hesaplardan anlaşılmıştır. Buna göre en fazla yakalanan *L. ganglbaueri*'nin kışı dağlarda geçiren ve dolayısıyla Süne gibi göç edici bir tür olduğu anlaşılmaktadır. *A. semicyanea melanopeza*'nın da toplam yakalanma sayısı ile, çalışma süresince günlük toplanma miktarına bakılırsa bu türün de göç edici bir tür olması veya en azından bazı bireylerinin kışı dağlarda geçirdiği kabul edilebilir. Bu türlerin bu türlü davranışları ise ilk defa bu çalışmayla ortaya konulmuş bulunmaktadır. Bu türlerin dağlarda günlük toplanma miktarlarına göre hazırlanan eğriler ise Şekil 1'de gösterilmiştir.

SUMMARY

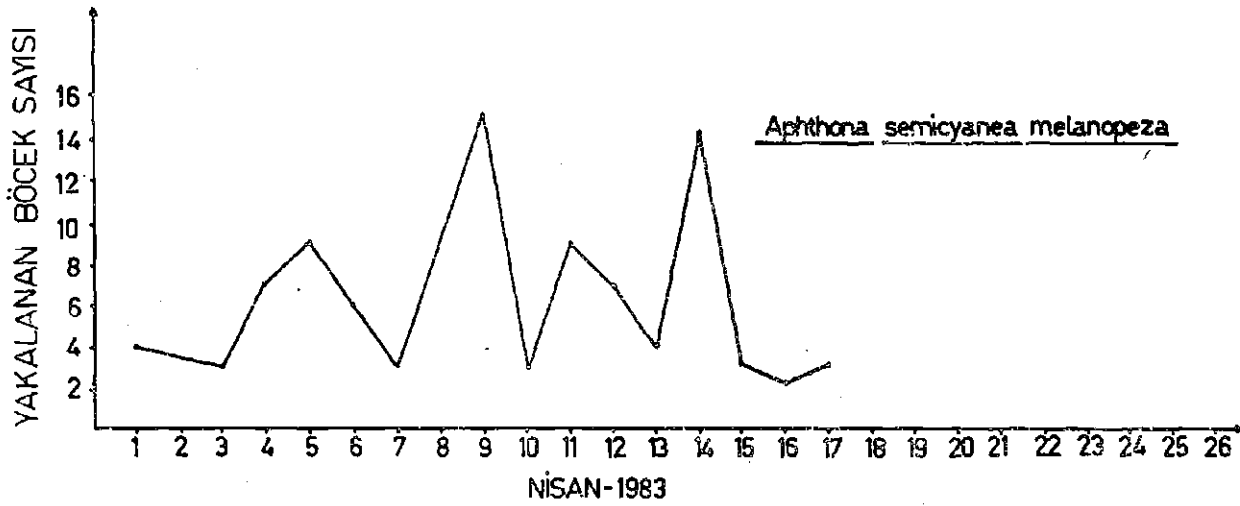
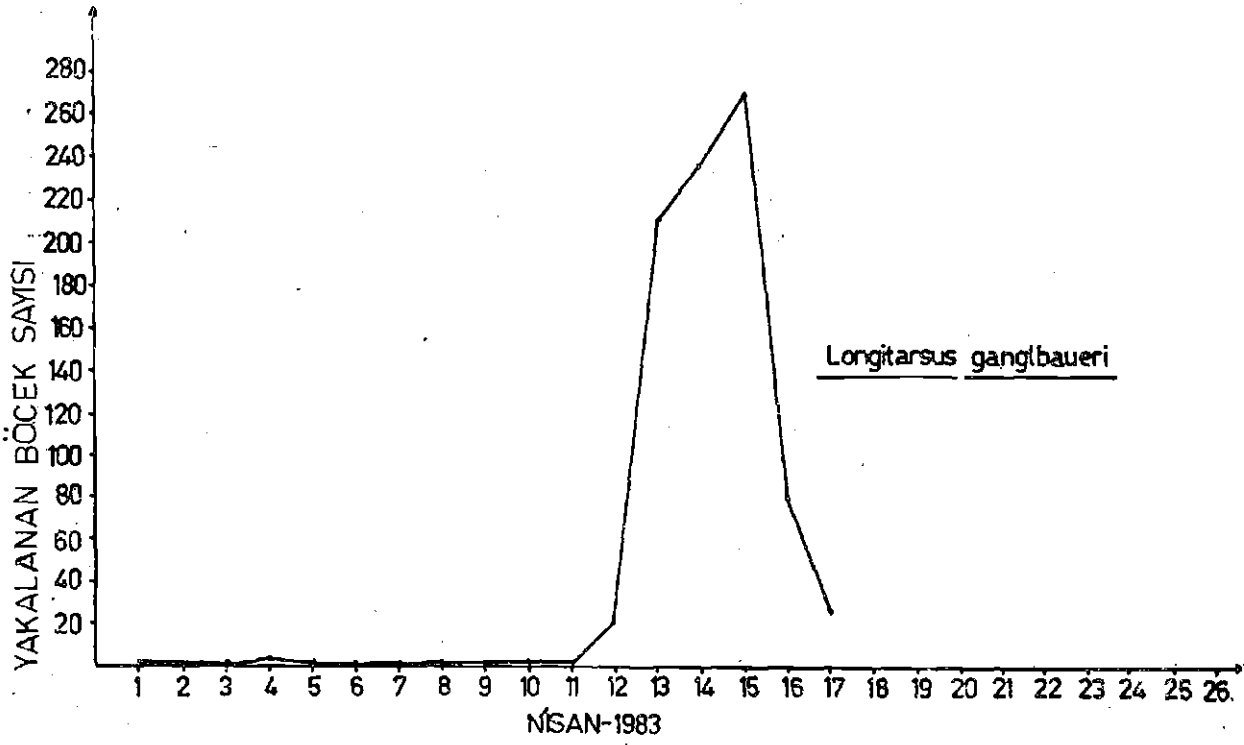
INSECT FAUNA OF OVERWINTERING AREAS AND OBSERVATIONS ON THE SPRING EMERGENCE AND FLIGHT ACTIVITIES OF SOME INSECT SPECIES IN DIYARBAKIR, KARACADAĞ (TURKEY), (III.) COLEOPTERA: CHRYSOMELIDAE

This study is based on the collecting of Leaf Beetles on the snow covered areas on the Karacadağ Mountain at the 1800-1900 m. above sea level which conducted between 1 st to 26 th April 1983 and it is a continuation of the work that some of its results were given in

Cetvel 1. Karacadağ'da 1983 Nisan ayında karlar üzerinde toplanan
Chrysomelidae türleri, günlük toplanan birey sayıları ile
göç süresince toplanan toplam miktarları

Chrysomelidae türleri	Toplanan günlük birey sayısı																		Toplam birey sayısı
	1.4.83	3.4.83	4.4.83	5.4.83	6.4.83	7.4.83	8.4.83	9.4.83	10.4.83	11.4.83	12.4.83	13.4.83	14.4.83	15.4.83	16.4.83	17.4.83	20.4.83	26.4.83	
<i>Aphthona flaviceps</i>	-	-	-	2	4	1	-	-	-	-	-	7	-	3	1	1	-	-	19
<i>A. franzi</i>	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
<i>A. gracilis</i>	-	-	-	-	-	-	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8
<i>A. semicyanea melanopeza</i>	4	3	7	9	6	3	-	15	3	9	7	4	14	3	2	3	-	-	92
<i>Chaetocnema montenegrina</i>	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	4	-	-	-	-	6
<i>Longitarsus albineus</i>	1	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	1	7
<i>L. anchusae</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	3	-	-	-	7
<i>L. dichrous</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13	13
<i>L. fallax</i>	-	-	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8
<i>L. gonglbaueri</i>	2	1	4	1	2	1	1	1	3	1	20	211	238	270	80	26	-	48	910
<i>L. lycopi</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	1	-	-	-	-	6
<i>L. parvulus</i>	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	8
<i>Psylliodes hyoscyami</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-	5
<i>P. sophiae</i>	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	7
Genel Toplam	7	7	21	12	15	5	9	19	6	10	27	227	263	281	91	30	-	69	1.109

Eylül 1984

Sekil:1. 1983 yılı Nisan ayında Karacadağ'da 1800-1900m. yükseklikte 70x3=210m² lik alanlarda karlar üzerine düşen bazı Chrysomelidae türlerinin günlük toplanan birey sayılarına göre kışlak yerlerinden çıkışlarına ait eğriler.

the previous paper (Lodos et al. 1984 b).

In this study only Leaf Beetles were taken into consideration of which 14 species are dealt here. Altogether 1109 specimens were gathered during the collecting period and 82 % of which is as *L.ganglbaueri*, 8.3 % *A.semicyanea melanopeza*, 1.7 % *A.flaviceps*, 1.2 % *L.dichrous* and the remaining of 6.8 % are formed by the other 10 species. The names of all Leaf Beetles are given in the list 1 and again the Table 1, shows of daily collected specimens of each species. *L.dichrous* and *A.semicyanea melanopeza* are found as new records for the Turkish fauna. In this study, *L.ganglbaueri* is found as a definite migrant species. However, *A.semicyanea melanopeza* seems to be as a possibly migrant, or at least partly migrant species. Spring emergence of these two last species are shown in Fig. 1.

LİTERATÜR

- LODOS, N., F. ÜNDER, N. ADIGÜZEL ve Z. ŞİMŞEK, 1984 a. Diyarbakır (Karacadağ)'da Süne'lerin ovalara göç etmeye başladığı dönemde kışlak böcek faunasını tespit ile bazı böcek türlerinin kışlak yerlerinden çıkış ve göç davranışları üzerinde araştırmalar. *Türk.Bit.Kor.Derg.* 8(1)45-58.
- LODOS, N., F. ÜNDER ve Z. ŞİMŞEK, 1984 b. Diyarbakır (Karacadağ)'da Süne (*Eurygaster integriceps* Put.: Heteroptera-Scutelleridae)'nin ovalara göç ettiği dönemde kışlak böcek faunasının tespiti ve Süne ile diğer bazı türlerin kışlak yerlerinden çıkış ve göç etme davranışları üzerinde araştırmalar (II.) *Bit.Kor.Bült.* 24 (2); 75 - 87.